

ریخت شناسی افسانه‌های گیلان

با درون مایه‌ی بی وفایی

(شهر سیاهکل ورشت)

سیده فاطمه جلیلی حسن کیاده

ناشر برگزیده‌ی سال‌های ۸۵، ۸۷، ۸۹، ۹۰، ۹۲ و ۹۳

برسنامه	چاپی حسن کیاده، سیده فاطمه، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	ریخت‌شناسی افسانه‌های گیلان با درون‌مایه‌ی بی‌وفایی (شهرسیاهکل و رشت) / سیده فاطمه جلیلی حسن کیاده
مشخصات نشر	رشت : دهسرا، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۲۱۶ ص. : مینورا، جدول، نمودار.
شابک	۳-۳۳۹-۱۹۷-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
یادداشت	کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع	افسانه‌ها و قصه‌های گیلکی -- تاریخ و نقد
رده بندی کنگره	۳۹۳/۱۳۹۳: ج ۸/۸۶۷۵ PIR
رده بندی دیویی	۳۹۸/۲۰۹۵۵۴
شماره کتابشناسی ملی	۳۵۳۳۰۹۳۰

• نام کتاب	ریخت‌شناسی افسانه‌های گیلان با درون‌مایه‌ی بی‌وفایی (شهرسیاهکل و رشت)
• مؤلف	سیده فاطمه جلیلی حسن کیاده
• ناشر	انتشارات دهسرا (ناشر برگزیده‌ی سالهای ۸۹، ۸۷، ۸۵، ۸۴، ۸۳ و ۹۲)
• دفتر مرکزی	رشت، خ لاکانی، مجتمع کاسپین
• تلفن	۰۱۳-۳۳۲۳۰۹۷۱-۳۳۲۴۰۵۵-۱۳ • تلفکس: ۰۱۳-۳۳۲۴۱۹۷۱
• شعبه ۲	رشت، خ لاکانی، ابتدای خیابان هفده شهریور
• تلفن	۰۱۳-۳۳۲۶۰۵۵-۱۳ • تلفکس: ۰۱۳-۳۳۲۳۱۹۷۹
• حروفچینی و صفحه‌آرایی	سیده فاطمه جلیلی، انتشارات دهسرا
• ویراستار	سیده معصومه جلیلی نیا
• طرح جلد	کانون تبلیغاتی دهسرا www.DEHSARA.com
• نوبت چاپ	تاریخ انتشار: چاپ اول، سال ۱۳۹۴
• شمارگان	۳,۰۰۰ جلد
• تعداد صفحات، قطع	۲۱۶ صفحه، وزیری
• لیتوگرافی، چاپ و صحافی	لیتوگرافی همراهان، چاپ توکل
• شماره استاندارد بین‌المللی کتاب	۳-۳۳۹-۱۹۷-۹۶۴-۹۷۸
• قیمت در سراسر کشور	۱۰,۰۰۰ تومان

www.DEHSARA.com

کلیه‌ی حقوق قانونی و شرعی برای مؤلف و ناشر محفوظ می‌باشد و هیچ شخص حقیقی یا حقوقی، حق تکثیر تمام یا قسمتی از این اثر را نداشته و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

فهرست

۱۱.....	چکیده
۱۲.....	مقدمه

فصل اول - مفاهیم نظری

۱۸.....	۱-۱) متون شفاهی
۱۹.....	۲-۱) قصه‌ها و افسانه‌ها
۲۲.....	۱-۲-۱) تعریف قصه و داستان
۲۳.....	۲-۲-۱) تعریف افسانه
۲۴.....	۱-۲-۲-۱) معنای افسانه در زبان فارسی
۲۵.....	۲-۲-۲-۱) اهمیت افسانه‌ها در آیات قرآنی
۲۶.....	۳-۲-۲-۱) افسانه و فولکلور
۲۷.....	۴-۲-۲-۱) نقش راویان در تغییر افسانه‌ها
۳۰.....	۳-۲-۱) طبقه‌بندی قصه‌ها و افسانه‌ها
۳۴.....	۴-۲-۱) افسانه‌های بی‌وفایی
۳۵.....	۱-۴-۲-۱) وفا و بی‌وفایی
۳۸.....	۵-۲-۱) افسانه‌های گیلان
۴۰.....	۳-۱) ریخت‌شناسی

فصل دوم - موقعیت جغرافیایی افسانه‌ها

۴۶.....	۱-۲) دیار سبز
۴۷.....	۱-۱-۲) موقعیت جغرافیایی گیلان
۴۹.....	۱-۱-۱-۲) گیلک و زبان گیلکی
۵۰.....	۲-۲) سیاهکل

۵۲ ۱-۲-۲) موقعیت جغرافیایی سیاهکل

۵۳ ۲-۲-۲) خصوصیات اجتماعی مردم سیاهکل (دین. مذهب. زبان. گویش)

فصل سوم- افسانه‌های گیلان

۵۸ افسانه‌ی ۱

۵۸ ۱-۳) سیاگالش و شکاربان

۵۹ ۱-۱-۳) سیاگالش و شکاریون (س)

۶۱ ۲-۱-۳) Seyâgâlaš va šekârbon

۶۳ افسانه‌ی ۲

۶۳ ۲-۳) سیاگالش و چوپان

۶۴ ۱-۲-۳) سیاگالش و چوپون (س)

۶۵ ۲-۲-۳) Seyâ gâlaš va čupon

۶۶ افسانه‌ی ۳

۶۶ ۳-۳) انار و کولی

۶۷ ۱-۳-۳) آنرؤ کولی (ر)

۶۹ ۲-۳-۳) Anar o kuli

۷۱ افسانه‌ی ۴

۷۱ ۴-۳) سه خواهر و نی لبک

۷۵ ۱-۴-۳) سه ته خاخور و نی لبک (ر)

۷۹ ۲-۴-۳) Sa xâxoro ney labak

۸۳ افسانه‌ی ۵

۸۳ ۵-۳) افسانه‌ی لاک پشت

۸۳ ۱-۵-۳) آو لاکو (س)

۸۳ ۲-۵-۳) Âv lâku

۸۴	افسانه‌ی ۶.....
۸۴	۶-۳) افسانه‌ی کوکو.....
۸۴	۶-۳-۱) کوکو (س).....
۸۴	۶-۳-۲) Kuku.....
۸۵	افسانه‌ی ۷.....
۸۵	۷-۳) افسانه‌ی شانه به سر: روایت اول.....
۸۵	۷-۳-۱) شونه به سر ۱ (س).....
۸۵	۷-۳-۲) Šona be sar 1.....
۸۶	افسانه‌ی ۸.....
۸۶	۸-۳) شانه به سر: روایت دوم.....
۸۶	۸-۳-۱) شونه به سر ۲ (س).....
۸۶	۸-۳-۲) Šuna be sare 2.....
۸۷	افسانه‌ی ۹.....
۸۷	۹-۳) افسانه‌ی شهره (خنوس - خویوسه، خبیسه).....
۸۷	۹-۳-۱) شهره (ر).....
۸۸	۹-۳-۲) Sohra.....
۸۹	افسانه‌ی ۱۰.....
۸۹	۱۰-۳) کچل و شاه طمعکار.....
۹۰	۱۰-۳-۱) کچل و شه طمعکار (ر).....
۹۱	۱۰-۳-۲) Kačal va Šahe tamaəkâr.....
۹۲	افسانه‌ی ۱۱.....
۹۲	۱۱-۳) نمک.....
۹۳	۱۱-۳-۱) نمک (س).....
۹۵	۱۱-۳-۲) Namak.....

۹۷		افسانه‌ی ۱۲
۹۷		(۱۲-۳) دو دوست
۹۷		(۱-۱۲-۳) دو ته دوس (س)
۹۸		Duta dus (۲-۱۲-۳)
۹۹		افسانه‌ی ۱۳
۹۹		(۱۳-۳) شیرین و فرهاد
۹۹		(۱-۱۳-۳) شیرین و فرهاد (س)
۱۰۰		Širino farhâd (۲-۱۳-۳)
۱۰۱		افسانه‌ی ۱۴
۱۰۱		(۱۴-۳) عروس و داماد
۱۰۱		(۱-۱۴-۳) عروس و داماد (س)
۱۰۳		Arus o dâmâd (۲-۱۴-۳)
۱۰۴		افسانه‌ی ۱۵
۱۰۴		(۱۵-۳) افسانه‌ای مربوط به برنج در گیلان
۱۰۴		(۱-۱۵-۳) برنج (ر)
۱۰۵		Baranj (۲-۱۵-۳)
۱۰۶		افسانه‌ی ۱۶
۱۰۶		(۱۶-۳) دار مکافات
۱۰۶		(۱-۱۶-۳) دار مکافات (ر)
۱۰۷		Mokâfât Dâre (۲-۱۶-۳)
۱۰۸		افسانه‌ی ۱۷
۱۰۸		(۱۷-۳) رعنا
۱۱۰		(۱-۱۷-۳) رعنا
۱۱۳		ترانه‌ی رعنا (س)
۱۱۴		Raenâ (۲-۱۷-۳)

فصل چهارم- ریخت شناسی افسانه ها

- ۴-۱) ریخت شناسی سیاگالش و شکاریان و سیاگالش و چوپان ۱۲۰
- ۴-۲) ریخت شناسی (انار و کولی) ۱۲۶
- ۴-۳) ریخت شناسی سه خواهر و نی لیک ۱۳۱
- ۴-۴) ریخت شناسی افسانه های آو لاکو، شانه به سر، کوکو و سهره ۱۳۶
- ۴-۵) ریخت شناسی (کچل و شاه طمعکار) ۱۴۵
- ۴-۶) ریخت شناسی نمک ۱۴۷
- ۴-۷) ریخت شناسی دو دوست ۱۵۲
- ۴-۸) ریخت شناسی: ۱- فرهاد و شیرین ۲- عروس و داماد ۱۵۷
- ۴-۹) ریخت شناسی برنج، عدس و گندم ۱۶۰
- ۴-۱۰) ریخت شناسی دار مکافات ۱۶۶
- ۴-۱۱) ریخت شناسی رعنا ۱۷۱

فصل پنجم- نتیجه گیری

- ۵-۱) نتیجه گیری ۱۸۲
- واژه نامه به ترتیب حروف الفبایی ۱۹۷
- منابع و مأخذ ۲۱۰

فهرست جدول‌ها

۵۲	تقسیمات سیاسی شهرستان سیاهکل
۱۸۶	جدول شماره (۱)
۱۸۸	جدول شماره (۲)
۱۸۹	جدول (۳) بروز وفاداری و بی‌وفایی زنان در افسانه‌ها
۱۹۰	جدول شماره (۴) بروز بی‌وفایی مردان در افسانه‌ها

فهرست نمودارها

۱۸۶	نمودار ستونی (۱)
۱۸۷	نمودار حجمی (۲)
۱۸۸	نمودار ستونی (۳)
۱۸۹	نمودار حجمی (۴)
۱۹۱	نمودار شماره‌ی ۱) بروز بی‌وفایی از ضدقهرمانان افسانه‌ها
۱۹۲	نمودار شماره‌ی ۲) مهم‌ترین علت‌های بروز بی‌وفایی در افسانه‌های گیلانی
.....	نمودار شماره‌ی ۳) شخصیت شاه با ویژگی شریرو عامل بی‌وفایی
۱۹۳	در قصه‌های جمع‌آوری شده
۱۹۴	نمودار شماره‌ی ۴) ایفای نقش شریر در افسانه‌های بی‌وفایی
۱۹۵	نمودار شماره‌ی ۵) افسانه‌هایی که در آن قهرمانان تغییر چهره یافتند
۱۹۶	نمودار شماره‌ی ۶) طبقه‌بندی افسانه‌ها طبق روش فهرست آرنه تامسون

چکیده

افسانه‌ها و قصه‌های عامیانه، ساده و بی‌پیرایه‌اند. عشق به افسانه‌گویی، گوش سپردن به آنها و آشنایی با نحوه‌ی زندگی و تجربه‌های گذشتگان، در همه‌ی دوران زندگی بشر وجود داشته است. افسانه‌های گیلان نیز همچون مرواریدی ارزشمند، در سینه‌ی مردان و زنان گیلان زمین نهفته شده است و چه بسا مکتوب نکردن این نوع متون شفاهی، سبب فراموشی آنها می‌شود.

از آن جا که طبقه‌بندی افسانه‌ها از جمله پژوهش‌های مهم و اساسی صاحب‌نظران عرصه‌ی فولکلور است، بسیاری از آنان با توجه به نوع عملکرد، کنش و واکنش قهرمانان و ضدقهرمانان در افسانه‌ها، آنها را طبقه‌بندی کرده‌اند. در این رساله، پس از بیان کلیات و روش تحقیق تلاش می‌شود تا به ریخت‌شناسی افسانه‌های گیلان که درون مایه‌ای بی‌وفایی و بی‌مهری دارند، پرداخته شود و آن عبارت است از واکاوی اجزاء و ساختار قصه‌های محلی، براساس فرهنگ‌ها و آداب و سنن افسانه‌های منطقه‌ی مد نظر. الگوی کار ریخت‌شناسی در این رساله براساس ریخت‌شناسی قصه از ولادیمیر پراپ است. البته ابتدا به تعریف لغوی و اصطلاحی برخی واژگان از جمله افسانه، افسانه‌های بی‌وفایی، فولکلور، ریخت‌شناسی و همچنین بررسی نقش راویان در تعریف و تغییر افسانه‌ها پرداخته می‌شود. از آن جا که در بسیاری از قصه‌های عامیانه، شاهد شرارت و عملکردهای منفی ضدقهرمانانیم، نگارنده بر آن شده است تا دلایل این بی‌وفایی‌ها را در افسانه‌های گیلان ریخت‌شناسانه بررسی کند.

کلیدواژه‌ها: ریخت‌شناسی، افسانه، افسانه‌های بی‌وفایی و فرهنگ عامیانه‌ی گیلان.